

Gemeente
ROZENDAAL

Kadernota 2024-2027

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	3
DOEL EN OPZET.....	3
OPBOUW EN LEESWIJZER	3
A. BESTUURLIJKE SAMENVATTING	4
B. ONTWIKKELING FINANCIEEL MEERJARIG PERSPECTIEF	7
MEERJARENBEGROTING OP BASIS VAN ONVERMIJDELIJKE ONTWIKKELINGEN	7
MEERJARENBEGROTING ZONDER DE ONZEKERHEDEN EN RISICO'S.....	8
NADER UIT TE WERKEN ONTWIKKELINGEN	8
DEKKING.....	10
HANTEREN VAN EEN BODEMRATIO VOOR WEERSTAND	11
ACTIVEREN ONTTREKKINGEN RESERVES	12
C. BIJLAGEN	13
BIJLAGE 1 ONTWIKKELINGEN PER PROGRAMMA	13
BIJLAGE 2 VERMOGENSPOSITIE.....	22
BIJLAGE 3 BEZUINIGEN EN INKOMENSVERHOOGINGEN	23

Inleiding

Voor u ligt de kadernota 2024-2027. Deze kadernota maakt deel uit van de Rozendaalse P&C-cyclus bestaande uit de kadernota, de programmabegroting, tussenrapportages en de jaarstukken (de programmarekening). De programmabegroting en de jaarstukken zijn wettelijk verplichte documenten. Deze kadernota is dat niet. Wel schrijft de Financiële verordening voor dat het college de uitgangspunten voor het opstellen van de meerjarenbegroting en een actualisatie van het financieel meerjarig perspectief aan de raad voorlegt en eventueel ook voorstellen voor (nieuw) beleid.

Doel en opzet

Doel van de kadernota is om de kaders vast te stellen die voor het opstellen van de begroting over 2024-2027 leidend zijn voor het college. Het betreft daarmee de kaders voor de weging bij het opstellen van de begroting. De kadernota is dus een nota op basis waarvan college en ambtelijke organisatie de begroting verder uitwerken. De kadernota geeft aan op welke in- en externe ontwikkelingen de gemeente moet inspelen en wat dat voor het financiële beeld betekent. Met deze kadernota komt de gemeenteraad 'aan de voorkant' in positie om vorm en inhoud te geven aan zijn budgetverantwoordelijkheid.

Opbouw en leeswijzer

De indeling van deze nota sluit ten behoeve van de herkenbaarheid aan bij die van de begroting en de jaarrekening. Bij de kadernota gaat het om een hoofdlijnennotitie waarin de (belangrijkste) ontwikkelingen sinds het opstellen van de begroting en het eventuele financieel effect daarvan op worden vertaald naar een gewijzigd financieel meerjarig perspectief. Het is daarmee een stuk korter dan begroting en jaarrekening.

De kadernota bestaat uit drie onderdelen:

- A. *Bestuurlijke samenvatting*
Hierin beschrijven we de uitgangspositie: waar staan we als Rozendaal en welke uitgangspunten hanteren we in deze kadernota;
- B. *Het financieel meerjarig perspectief*
De financiële doorrekening met consequenties van de onderdelen A en B en een nadere onderbouwing van de meest relevante uitgangspunten.
- C. *Bijlagen*

A. Bestuurlijke samenvatting

Waar Rozendaal in het verleden de begroting relatief eenvoudig meerjarig sluitend kon krijgen, lijkt dat perspectief gewijzigd. Dit signaal deed zich vorig jaar al voor, maar destijds werd er op basis van een gunstige wijziging in uitkering van rijksmiddelen (gemeentefonds) toch relatief eenvoudig een sluitende begroting aangeboden voor in ieder geval de jaren 2024 en 2025. In de tussentijd zijn de positieve cijfers van destijds achterhaald door enkele stevige ontwikkelingen waarvan de inflatieontwikkeling wellicht de meest belangrijke. Zonder maatregelen lijken wij de komende vier jaren af te stevenen op een structureel tekort voor jaren 2026 en 2027. Dit cijferbeeld is zoals alle jaren sterk afhankelijk van wat we via de rijksbijdrage kunnen verwachten voor de komende jaren. De meicirculaire die daar inzicht in verschaft, is bij het opstellen van deze nota *niet* meegenomen. De verwachting is dat deze, in tegenstelling tot vorig jaar, niet gunstig zal uitvallen. Met deze onzekerheid is deze kadernota opgesteld. Afwijkingen in de meicirculaire ten opzichte van deze aannames brengen wij separaat in beeld voor de behandeling van deze kadernota in de raad op 11 juli.

We zien dat de eerste twee jaren volgens het huidige beeld positief uitvallen, maar dus ook dat we in de laatste jaren rode cijfers presenteren. Daarnaast zijn er thema's waarop we (college en raad) keuzes moeten maken, maar waarop investeren onvermijdelijk is. De belangrijkste daarvan zijn de ontwikkeling naar een toekomstbestendige organisatie, de verbouw van het gemeentehuis omwille van verduurzaming en het creëren juiste arbeidsomstandigheden. En dat we meer en meer interen op onze weerstand, door uitputting van de reserves.

Dit maakt dat we nog nadrukkelijker dan vorige jaar als onderdeel van de kaders voor begroting voorstellen om te onderzoeken om de inkomsten op te verhogen, via OZB-verhoging naar een regionaal geaccepteerd niveau.

Structureel hogere uitgaven

Door met name de inflatie en stijging van personeelslasten als gevolg van de CAO zijn er forse verhogingen in de lasten. Dit geldt voor zowel de interne als de externe kosten. De interne kosten voor organisatieontwikkeling en reguliere taken liggen substantieel hoger. De externe kosten, vooral die van de verbonden partijen stijgen op een vergelijkbare manier. Daar bovenop komt de nog niet afgeronde dialoog met Rheden over de meerjarige kosten(verdeelsystematiek) voor de diensten die zij aan ons leveren. Dat maakt het lastig om de begroting meerjarig sluitend te krijgen. Zonder de kennis van de Meicirculaire zijn wij ervan uitgegaan dat onze uitgaven structureel hoger worden en blijven. In het afwegen van voorstellen en nieuwe investeringen waar keuzeruimte is, blijven we de uitgangspunten van 'beheergemeente 2.0' onverminderd volgend:

- doen wat nodig en onontkoombaar is (autonome ontwikkelingen);
- opereren binnen de financiële kaders en afspraken, inclusief eerdere raadsbesluiten.

Dit laatste betekent onder meer dat we alle verhogingen die doorwerken in de exploitatie via raadsbesluiten in de periode tussen nu en het vaststellen van de begroting in november, aan u voor zullen leggen.

Externe onzekerheid en sterke afhankelijkheid uitkering gemeentefonds

Rozendaal is qua inkomsten sterk afhankelijk van het gemeentefonds. Hoewel de uitkering uit het gemeentefonds voor Rozendaal in 2022 uiteindelijk meeviel, is het onwaarschijnlijk dat dit in de toekomst ook gunstig uitvalt. Vooralsnog zijn we uitgegaan van een compensatie in het gemeentefonds conform de inflatiecijfers van De Nederlandse Bank. Verder is er een trend dat naast het gemeentefonds er steeds meer specifieke uitkeringen worden gehanteerd om Rijks- en Provinciale doelen te halen. Deze uitkeringen zijn niet zeker en van beperkte duur, waardoor er weinig meerjarig beleid mogelijk is en deze bedragen niet structureel in de exploitatiebegroting

kunnen worden opgenomen. Daarnaast blijft er onzekerheid over de landelijke ontwikkelingen in het sociaal domein. Ook spelen de gemeenten de komende jaren een belangrijke rol in de energietransitie en klimaatadaptatie. De uiteindelijke opgaven en de financiering van deze opgave zijn nog niet uitgekristalliseerd. Een voortdurende dreiging is de effectuering van de opschalingskorting van het Rijk.

Opschalingskorting gemeentefonds

Voor de jaren 2020 tot en met 2025 heeft het Rijk de opschalingskorting niet geëffectueerd. Het doel van deze opschalingskorting komt voort uit het voornemen om gemeenten te dwingen op te schalen en daarmee de kosten te besparen. Tot nu toe is dat voornemen niet uitgevoerd, maar hangt nog steeds boven de markt.

Op dit moment worstelen (bijna) alle gemeenten in Nederland met de opschalingskorting die vanuit het Rijk wordt opgelegd op het gemeentefonds. De effecten van deze opschalingskorting worden met name zichtbaar vanaf het jaar 2026. De VNG zet zich in voor alle gemeenten om met het Rijk te komen tot een structurele en toekomstbestendige vorm van financieren van de gemeenten. De VNG neemt de gemeenten mee door regelmatig overleg te hebben. De gemeente Rozendaal is in dit overleg vertegenwoordigd via het Dagelijks Bestuur van de K80. Deze discussie loopt nog.

Bezuinigingen en inkomsten verhogingen

Er is onderzocht wat de mogelijkheden zijn tot bezuinigingen. In Bijlage 3 treft u een overzicht aan van thema's met afwegingen. De mogelijkheden tot bezuinigen blijken vrijwel nihil vanwege de structureel beperkte vrije ruimte, eerdere bezuinigingen en de behoefte om niet te beperken in de dienstverlening en de bijbehorende "nabijheid" tussen inwoners en de gemeente, die Rozendaal zo typeert.

Autonome opbrengsten

Naast het gemeentefonds en specifieke uitkeringen kent de gemeente alleen inkomsten uit de leges en OZB. De leges zijn zoveel mogelijk kostendekkend en als totaal licht verliesgevend. Ten aanzien van de OZB geldt al jaren dat de totale opbrengsten alleen stijgen als gevolg van inflatie, waarbij de WOZ-waarde en het percentage OZB elkaar in balans houden. In deze kadernota wordt de mogelijkheid onderzocht om dat principe losgelaten. Daarbij wordt gezocht naar een geleidelijk stijging die zich in redelijkheid verhoudt tot een op termijn structureel positieve exploitatie. Daarbij wordt ook gekeken naar hoe het percentage zich verhoudt tot andere gemeenten.

Uitgangspunten

Onze behoefte om, ondanks het voorgaande, verder te bouwen aan een gedegen toekomstbestendige financiële basis leiden tot de volgende uitgangspunten voor de begroting 2024-2027:

1. Wij streven een solide, toekomstbestendig financieel beleid na, waarbij uitgaven en inkomsten uiteindelijk (meerjarig) in evenwicht zijn.
2. Wij houden voldoende reserves¹ om onverwachte tegenvallers op te vangen.
3. Wij activeren onttrekkingen aan onze reserves. Hierdoor verhogen wij weliswaar onze exploitatielasten, maar houden wij op de lange termijn onze reserves op peil.
4. Wij vullen bij een positief jaarrekeningresultaat de bestemmingsreserves aan waar nodig.
5. Wij passen de OZB stapsgewijs aan naar een in de regio gehanteerd niveau.
6. Wij geven, naast de wettelijke taken, prioriteit aan de organisatieontwikkeling, verduurzaming van het gemeentehuis en het groene karakter van onze gemeente. De inhoud van het Coalitieakkoord 2022-2026 is daarbij leidend.

¹ Wat een 'voldoende' omvang van de reserves komt terug bij uitgangspunt 7 over de hoogte van de weerstandratio.

7. Wij streven naar een weerstandsratio met een minimumgrens van 4.

De bovengenoemde uitgangspunten zorgen er voor dat het onvermijdelijk is dat wij niet voor alle jaren een structureel sluitende begroting kunnen opleveren. Voor de vorm van toezicht door de provincie Gelderland is het van belang dat het eerste jaar sluitend is. En dat er wordt gewerkt om dit in de toekomst ook weer te realiseren.

De bovengenoemde uitgangspunten worden in het vervolg van deze nota verder toegelicht.

B. Ontwikkeling financieel meerjarig perspectief

De in onderdeel A genoemde uitgangspunten worden in dit hoofdstuk verder uitgewerkt. Een nadere tekstuele toelichting op de benoemde onderdelen is per programma terug te vinden bij onderdeel C. In dit hoofdstuk wordt allereerst geschetst hoe de gemeente Rozendaal er voor staat als wij alleen de zogenaamde onvermijdelijke ontwikkelingen en mutaties verwerken ten opzichte van de begroting 2023-2026. Eigen ambities blijven achterwege. Dit leidt tot een geactualiseerd financieel perspectief als basis voor de programmabegroting 2024-2027. De cijfers voor de beginstand van het jaar 2027 zijn gebaseerd op 2026 uit de begroting 2023-2026.

Meerjarenbegroting op basis van onvermijdelijke ontwikkelingen (in euro's)

	2024	2025	2026	2027
Saldo uit de begroting 2023-2026	148.104	239.435	- 95.488	- 95.488
Inflatie ²	- 122.500	- 140.000	- 157.500	- 175.000
<i>Programma 0</i>				
CAO	- 50.000	- 50.000	- 50.000	- 50.000
Gelders Archief	- 804	- 932	- 1.060	- 1.190
GMRAN	- 1.892	- 2.137	- 2.295	- 2.295
Gemeentefonds; septembercirculaire 2023	46.000	58.000	173.000	173.000
Inflatiecorrectie OZB inkomsten	16.750	35.000	38.500	40.000
Correctie rente-inkomsten i.v.m. stijgende rente	60.000	60.000	60.000	60.000
<i>Programma 1</i>				
VGGM-huisvesting				- 20.000
<i>Programma 4</i>				
BVO DRAN	- 7.611	- 14.817	- 22.688	- 33.444
<i>Programma 6</i>				
MGR SD	- 13.571	- 13.419	- 9.542	- 5.858
Vluchtelingenwerk	- 7.700	- 7.700	- 7.700	- 7.700
<i>Programma 7</i>				
ODRA	- 8.000	- 9.515	- 11.136	- 12.713
VGGM	- 27.688	- 27.688	- 27.688	- 27.688
Saldo na onvermijdelijke ontwikkelingen	31.088	126.227	- 113.597	- 151.808

Het minteken staat voor een negatief effect op de begroting. Het start bedrag in 2027 is gelijk gehouden aan dat van 2026. Deze cijfers zaten niet in de voorgaande begroting. De toelichting op de bovengenoemde onderdelen is terug te vinden in bijlage 1.

² De inflatie wordt hier meegenomen als totale post. Bij de begroting wordt deze per programma doorgerekend.

Meerjarenbegroting met waarschijnlijkheden (in euro's)

In de bovengenoemde tabel zijn met name posten opgenomen waarbij een hoge mate van zekerheid is over de kosten. Dit zijn ontwikkelingen waar wij niet omheen kunnen (autonoom onontkoombaar).

In de onderstaande tabel (in euro's) zijn kosten opgenomen die waarschijnlijk nog meegenomen worden, maar waar nog enige mate van onzekerheid over is, gezien de bijbehorende nog te nemen besluiten.

	2024	2025	2026	2027
Saldo uit de begroting 2024-2027	31.088	126.227	- 113.597	- 151.808
<i>Programma 0</i>				
Wet versterking decentrale rekenkamers	- 10.000	- 10.000	- 10.000	- 10.000
Gemeentefonds	50.000	0	0	- 30.000
<i>Programma 2</i>				
Fietspaden				- 11.250
Wegen	- 9.000	- 18.000		
<i>Programma 5</i>				
Bomenplan	- 5.000	- 5.000	- 25.000	
Saldo voor nader uit te werken ontwikkelingen	57.088	93.227	- 148.597	- 203.058

Het minteken staat voor een negatief effect op de begroting.

De toelichting op de bovengenoemde onderdelen is terug te vinden in bijlage 1.

Nader uit te werken onderwerpen

In de bovenstaande tabellen zijn nog niet alle ontwikkelingen en risico's verwerkt die relevant zijn voor de komende jaren. We kiezen ervoor om de hieronder benoemde onderwerpen in aanloop naar de begroting nader uit te werken, zoals gezegd in lijn met 'beheergemeente 2.0' en waar nodig met afzonderlijke raadsbesluitvorming. Ondanks de soms grote mate van onzekerheid die bij deze onderwerpen spelen kiezen we er voor om hier nu wel grove ramingen te benoemen, om een beeld te schetsen van de globale impact op de begrotingsopgave.

Het gemeentefonds

Het is tamelijk onzeker welke rijksbijdrage we via het gemeentefonds kunnen verwachten. Daarover wordt in de mei- en septembercirculaire gecommuniceerd. In bovenstaande cijfers zijn op basis van nu bekende concrete signalen aannames gedaan. Vanwege grote onzekerheid op thema's zoals de opschalingskosten benoemen we hier echter ook het risico dat het gemeentefonds negatiever uitpakt dan geïndiceerd in bovenstaande cijfers. We schatten in dat dit mogelijk leidt tot een bandbreedte van € 50.000 tot € 150.000 minder aan opbrengsten, meerjarig. Deze schatting baseren wij op de berichtgeving vanuit de VNG. Met name de opschalingskorting die mogelijk wordt geëffectueerd ligt hier aan ten grondslag.

Organisatieontwikkeling

De afgelopen jaren zijn grote stappen gezet in het versterken van de organisatie. Onder meer door het uitbesteden van kwetsbare taken en het versterken van regie binnen de kernorganisatie. In oktober 2022 is met de raad gedeeld dat per domein verder werken en gerichte acties nemen om kwaliteit en kwantiteit in de organisatie te matchen aan de voorwaarden voor een toekomstbestendige organisatie. We hebben daarin de afgelopen jaren flink een been bijgetrokken, maar we schatten ook in dat we structureel middelen nodig blijven houden voor ontwikkeling en het

‘mee-ademen’ met wat er om ons heen gebeurt. Eerste verkennende ramingen leiden tot geschatte incidentele meerkosten tussen de € 50.000 en € 150.000. Dit zit hem onder meer in versterken van processen in de bedrijfsvoering (zoals kosten voor de uitstroom van personeel in verband met pensioen, toename van verzuimkosten, het aanleggen van een voorziening voor verlofsparen (CAO), het inrichten van een functiehuis en een verplicht functiewaarderingssysteem), maar ook op inhoudelijke domeinen zelf is een investering nodig, zijn onder andere in het herijken van de organisatie voor samenwerkingen met in het bijzonder Rheden. Een deel van deze kosten (zoals de voorziening voor verlofsparen) is onvermijdelijk, maar op dit moment nog niet exact door te rekenen.

Verduurzamen gemeentehuis

We hebben ons als doel gesteld om het gemeentehuis te verduurzamen. De eenmalige kosten die we daarvoor bezien schatten we in tussen de € 110.000 - € 230.000. Hierbij is meegenomen dat een gedeelte mogelijk gesubsidieerd kan worden. Door verduurzaming schatten we in een jaarlijkse besparing op energielasten te realiseren van om en nabij de € 5.000.

Op peil brengen veiligheidsaspecten gemeentehuis

In samenhang bezien met het vorige punt en vanwege veilige arbeidsomstandigheden is het op peil brengen van de aan het gebouw gerelateerde aspecten van de arbeidsomstandigheden. Het gaat daarbij vooral om het realiseren van veilige werkomstandigheden door scheiding van openbare ruimten en werkruimten. Dit is met name van belang voor aspecten zoals informatieveiligheid. Daarnaast gaat het hier ook om de verbetering van onze dienstverlening. We realiseren dan ook meer privacy voor onze inwoners en ook de toegankelijkheid voor mindervaliden wordt verbeterd. De aanvullende incidentele kosten voor de verbouwing die hiermee samenhangt worden geschat tussen de € 40.000 tot € 80.000.

Sociaal domein

Binnen het sociaal domein spelen een aantal (ook landelijke) trends die vermoedelijk leiden tot kostentoeename. Daarbij gaat het in ieder geval om kosten voor de Jeugdzorg (in samenhang met de Hervormingsagenda Jeugd te beoordelen) en overige fluctuatie in open einde regelingen zoals bij de inkomensregelingen. We voorzien ook een toename in huisvestingskosten bijzondere doelgroepen. We schatten in dat we rekening moeten houden met meerjarige meerkosten tussen de 50.000 en 200.000 euro op verschillende ontwikkelingen.

Onzekerheden energietransitie en met name klimaatadaptatie

Voor de opgaves die we zien op het vlak van energietransitie en klimaatadaptatie werken we aan de hand van kredieten en inmiddels ook incidenteel door het rijk beschikbaar gestelde middelen (CDOKE-gelden). Het laat zich aanzien dat het rijk op termijn met meerjarige incidentele, dan wel structurele middelen over de brug komt. In ieder geval op het vlak van energietransitie. We zien dit echter als een onzekerheid die leidt tot mogelijke meerkosten vanaf 2026. Ter indicatie kan in ieder geval worden gerefereerd aan de geschatte arbeidskosten van de adviseur. Meerkosten komen voort uit eventueel aanvullende ambities/projecten. Geschat risico tussen de € 40.000 en € 80.000.

Aanzuiveren reserves

In de afgelopen jaren zijn er onttrekkingen geweest van reserves, zoals de sociaal domeinreserve. We zien dat we door onze kleine schaal grote fluctuaties kunnen ondervangen door inzet van de reserves. Maar deze reserves moeten op peil worden gehouden. Dat kan, vanwege een gebrek aan mogelijkheden om incidentele middelen te genereren (door grondexploitatie) enkel via een positief resultaat. Het niet aanzuiveren van reserves levert daarom een financieel risico. Dit risico is lastig in te schatten.

Het totaal van bovengenoemde aspecten leidt tot de volgende projectie (in euro's):

Thema	Incidenteel		Meerjarig	
	Schatting effect minimaal	Schatting effect maximaal	Schatting effect minimaal	Schatting effect maximaal
Gemeentefonds			50.000	150.000
Organisatieontwikkeling	50.000	150.000	50.000	150.000
Verduurzamen gemeentehuis	110.000	230.000		5.000
Veiligheidsaspecten Gemeentehuis	40.000	80.000	n.t.b.	n.t.b.
Sociaal domein			50.000	200.000
Onzekerheden energietransitie			40.000	80.000
Totaal	200.000	460.000	190.000	585.000

Saldo met inachtneming van nader uit te werken onderwerpen minimale schatting. (€ 190.000)

2024	2025	2026	2027
-132.912	-96.773	-338.597	-393.085

Dit beeld dwingt ons tot keuzes voor de termijn van de begroting 2024 – 2027, maar ook voor de langere termijn. Er van uitgaande dat wij de negatieve jaren moeten opvangen uit de algemene reserve, dan komt het einde daarvan in zicht.

Dekking

Zonder rekening te houden met de effecten in de meicirculaire van het Gemeentefonds komen we in de jaren 2024 en 2025 nog uit op een positief resultaat (zonder de nog uit te werken ontwikkelingen). Echter de jaren 2026 en 2027 vormen nog een uitdaging. De mogelijkheden van de gemeente Rozendaal om zelf het tekort in 2026 en 2027 te dichten zijn zeer beperkt. De knoppen waar wij aan kunnen draaien zijn het verhogen van de OZB, het inzetten van reserves tot aan de afgesproken minimale weerstandscapaciteit en bezuinigingen.

Om met de laatste te beginnen, de mogelijkheden voor bezuinigingen zijn zeer beperkt. Dit is een gevolg van eerdere bezuinigingen en de behoefte om niet te snijden in wat inwoners beleven als nabijheid van de gemeente. Er is een inventarisatie gedaan op deze mogelijkheden. Deze vind u terug in Bijlage 2 Bezuinigen en inkomstenverhoging.

De afgelopen jaren is de OZB alleen verhoogt met de inflatiecorrectie. Op dit moment hanteert de gemeente Rozendaal de laagste tarieven in de regio. Een mogelijkheid is daarom om de tarieven stapsgewijs op te hogen naar een in de regio geldend tarief. Voor deze kadernota hebben wij de gemeente Rheden als referentie genomen. Dit betekent de komende 4 jaar naast de inflatie een tariefstijging doorvoeren van 5,5% jaarlijks. Dit stelt ons in staat om naar de regio toe te groeien in het uitgavenpatroon en toch de dienstverlening op peil te blijven houden die we voor onze inwoners nodig vinden.

In het volgende staatje is te zien welk positief effect dit zou hebben op de begroting.

	2024	2025	2026	2027
Extra OZB verhoging van 5,5% per jaar	28.500	50.500	74.250	107.750

De inzet van de reserves is nodig om de tekorten te dekken. Het onderstaande staatje geeft aan om welk bedrag dat gaat. Over de komende vier jaar (van 2024-2027) is per saldo een storting in de reserve van € 59.660.

	2024	2025	2026	2027
Saldo voor nader uit te werken ontwikkelingen	57.088	93.227	- 148.597	- 203.058
Extra inkomsten OZB	28.500	50.500	74.250	107.750
Saldo mutatie reserves	85.588	143.727	- 74.347	- 95.308

Als we alle ontwikkelingen meenemen dan ziet het resultaat er als volgt uit:

	2024	2025	2026	2027
Saldo na nader uit te werken ontwikkelingen	-132.912	-96.773	-338.597	-393.085
Extra inkomsten OZB	28.500	50.500	74.250	107.750
Saldo mutatie reserves	- 104.412	- 46.273	- 264.347	- 285.335

De inzet van de reserves is nodig om de tekorten te dekken. Over de komende vier jaar (van 2024-2027) is per saldo een onttrekking uit de reserve nodig van € 700.367 op basis van de laagste inschatting van de nader uit te werken ontwikkelingen.

Reserves

De vermogenspositie kent een ratio van 11,75. Dit is op basis van de stand van de vermogenspositie per balansdatum 31 december 2022. Hierbij is rekening gehouden met de stortingen in de reserve bij de jaarrekening (4 juli 2023) en met de aftrek van relevante claims (per 31 december 2022). Voor deze stand van de vermogenspositie verwijzen wij naar Bijlage 2 Vermogenspositie.

We streven er naar om op een behoedzame en planmatige wijze om te gaan met de reservepositie. Het weerstandsvermogen geeft antwoord op de vraag in hoeverre een gemeente in staat is om niet afgedekte risico's op te vangen met gereserveerde financiële middelen (weerstandscapaciteit). Voldoende weerstandsvermogen zorgt ervoor dat de uitvoering van taken en het voorzieningenniveau bij financiële tegenslagen gegarandeerd blijven. Met uw raad is afgesproken dat de weerstandsratio minimaal 4 moet zijn. De provinciaal toezichthouder beoordeelt een ratio van 2 als uitstekend. Een hogere ratio voor Rozendaal is echter zinnig, omdat in onze relatief kleine begroting risico's inherent relatief groot zijn. Het ratio houdt in dat je 4 maal de geïnventariseerde risico's kunt afdekken vanuit de reserve.

De bovenstaande ontwikkelingen hebben een grote invloed op ons weerstandsratio. Kijkend naar het laatste bovengenoemde overzicht dan is de benodigde onttrekking uit de reserve over de komende vier jaar, zonder wijziging vanuit het gemeentefonds, € 700.367. Daarmee halveren wij de 'vrije' speelruimte die de gemeente Rozendaal heeft om te blijven voldoen aan een weerstandsratio van 4. Bij het hanteren van de minimale weerstandsratio dan is een minimale reserve nodig van € 1.475.000.

De effecten van deze ontwikkeling zijn opgenomen in het volgende overzicht.

Algemene reserve per 31-12-2022	€ 4.321.435
Claims per 31-12-2022	<u>€ 905.460</u>
	€ 3.415.975
Minimale benodigde reserve	<u>€ 1.475.000</u>
Vrij besteedbare algemene reserve	€ 1.940.975
Dekking tekorten 2024-2027	<u>€ 700.367</u>
Vrij besteedbare algemene reserve	<u>€ 1.240.608</u>

C. Bijlagen

Bijlage 1 Ontwikkelingen per programma

In deze kadernota hanteren we de bestaande begrotingsindeling en daarmee de door de raad vastgestelde programmastructuur. In deze bijlage vind u de toelichting op de in onderdeel B. genoemde onderwerpen.

Programma 0: Bestuur en ondersteuning

Gemeentefonds

Op dit moment zijn de effecten van de meicirculaire nog niet bekend. De effecten nemen wij mee in de Begroting 2024-2027. In deze Kadernota hebben wij wel de bijstelling uit de septembercirculaire meegenomen.

Conclusie voor begroting:

- ❖ Bij de septembercirculaire is er een extra uitkering ontvangen welke wordt verwerkt in de Kadernota en de begroting voor een bedrag van € 46.000 in 2024 oplopend tot € 173.000 in 2026 en 2027.

Inflatie 2024-2027

Er speelt een landelijke vraagstuk voor gemeenten en de rijksoverheid over hoe om te gaan met de sterke inflatie. Dat de inflatie de komende jaren invloed gaat hebben op de ruimte in onze begroting staat vast. De verwachting is wel dat er een normalisering van de inflatie komt vanaf 2025. Wij houden rekening in de begroting van 2024 met een percentage van 5%. Voor de daarop volgende jaren hanteren we 2% inflatie. Dit is conform de cijfers die afgegeven zijn door DNB. In absolute bedragen is dat € 122.500 in 2024 oplopende tot 175.000 in 2027. Deze inflatie wordt in de begroting doorbelast naar alle programma's.

Conclusie voor begroting:

- ❖ In de begroting zal de inflatie doorberekend worden naar de desbetreffende programma's.

CAO

In het eerste kwartaal 2023 is er aan akkoord bereikt over de CAO gemeenten 2023. De financiële uitwerking van dit akkoord wordt meegenomen in de structurele lasten. Het gaat hier om € 50.000.

Conclusie voor begroting:

- ❖ Deze stijging door de CAO worden in de begroting verwerkt.

Onroerend zaakbelasting (OZB)

In de begroting 2024-2027 nemen we de inflatiecorrectie op de OZB mee als uitgangspunt. De inflatie correctie is gelijk gesteld aan de hierboven genoemde percentages

Conclusie voor begroting:

- ❖ Deze stijging van de inkomsten uit de OZB worden in de begroting verwerkt.

Rente

Op dit moment zien wij een stijgende lijn in de percentage van de rente. De gemeente Rozendaal heeft een sterke liquiditeitspositie. Deze hogere rente percentages zorgen voor hogere rente-inkomsten.

Conclusie voor begroting:

- ❖ Deze stijging van de inkomsten uit rente worden in de begroting verwerkt.

Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen (GMRAN); verhoogde inwoner bijdrage

Conform begrotingsvoorstel, zoals in de raad behandeld op 16 mei 2023 verhoogt de GMRAN de inwonerbijdragen.

Conclusie voor begroting:

- ❖ De post bestuurlijke samenwerking ophogen met € 1.900 in 2024 tot € 2.300 in 2027.

Gelders Archief

De bijdrage aan het Gelders Archief wordt jaarlijks iets hoger. Dit zit voornamelijk in de doorberekende inflatiecorrectie die het Gelders Archief hanteert.

Conclusie voor begroting:

- ❖ De post bestuurlijke samenwerking ophogen met € 804 in 2024 tot € 1.190 in 2027.

Verduurzaming vastgoed

We willen in het beheer van ons gemeentelijk vastgoed (i.h.b. het gemeentehuis) een bijdrage leveren aan verminderde CO2-uitstoot. Om te beoordelen welke acties nodig zijn om te voldoen aan de nieuwe normen en ambitie inventariseren is een onderzoek gestart met ondersteuning van de provincie naar mogelijkheden voor de aanpak en bijbehorende financieringsmogelijkheden. Op basis daarvan werken we een plan van aanpak uit waarin ook inzichtelijk wordt welke kosten hiermee gemoeid zijn en hoe we die kosten kunnen dekken. Hierover zal als nodig nadere besluitvorming worden voorgelegd aan de raad. Dat zal in samenhang worden gezien met overige opgaven in het kader van de energietransitie.

Conclusie voor begroting:

- ❖ Voor de verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed vooralsnog geen aanvullend budget opnemen in begroting.

Wet versterking decentrale rekenkamers

Per 1 januari 2023 is de wet in werking getreden. Op dit moment is de gemeente Rozendaal aan het onderzoeken hoe wij hier invulling aan gaan geven. De bandbreedte voor de kosten die we hierbij kunnen meegeven is € 0 tot zo'n € 20.000.

Conclusie voor begroting:

- ❖ Het door de raad genomen uitgangspunt verwerken in de begroting.

Programma 1: Veiligheid

Crisisbeheersing en Brandweer; verhoogde bijdragen VGGM

Al geruime tijd hangt een mogelijke herziening van de gemeentelijke bijdrage aan de regionale huisvesting van de brandweer boven de markt. Dit kan op termijn een mogelijk nadeel voor Rozendaal betekenen. Tot dusver is de bestuurlijke discussie hierover nog niet gestart. Voor 2024 verwachten we daardoor geen gewijzigde bijdrage. Wel zijn we een hogere bijdrage voor de VGGM vanwege hogere bedrijfsvoeringskosten. Deze staan in programma 7. Voor de jaren daarna zien we het mogelijke effect als te onzeker om nu mee te nemen in de begroting.

Conclusie voor begroting:

- ❖ De post huisvesting brandweer wijzigt pas vanaf 2027.

Programma 2: Verkeer en vervoer

Asfalteren van ontstane sleuven in het wegdek

De afgelopen 10 jaar zijn er op verschillende plekken sleuven gemaakt in het asfalt. Deze zijn tijdelijk opgevuld met klinkers. Het is de bedoeling dat dit een tijdelijke oplossing is en dit moet dan ook weer hersteld worden.

Conclusie voor begroting:

- ❖ In 2024 en 2025 een bedrag op te nemen van respectievelijk € 9.000 en € 18.000 voor het herstel hiervan.

Duurzame mobiliteit; laadinfrastructuur

Op basis van provinciaal onderzoek is naar voren gekomen dat de gemeentelijke opgave voor laadpalen de komende jaren (tot 2030) 13 laadpalen betreft. Daarmee kan worden voorzien in de verwachte laadbehoefte van onze Rozendalers. Deze 13 palen zullen op kosten van de door de provincie geselecteerde licentiehouders worden geplaatst. Van deze 13 palen is er inmiddels 1 geplaatst. Voor 1 paal is er nu een onherroepelijk verkeersbesluit en voor 4 andere loopt de beroepstermijn nog.

Conclusie voor begroting:

- ❖ We begroten geen extra kosten voor laadinfrastructuur.

Planmatige aanpak verbetering fietspaden buitengebied

Het in 2023 vastgestelde fietsplan zorgt in 2027 voor de eerste afschrijvingslasten.

Conclusie voor begroting:

- ❖ De afschrijvingskosten voor de aanpak van fietspaden verwerken in de begroting vanaf het jaar 2027.

Programma 3: Economie

N.v.t.

Programma 4: Onderwijs

BVO Dran

Onze bijdrage aan de kosten van de BVO Dran stijgt de komende jaren aanzienlijke. Naast de inflatie waar ook zij mee te maken hebben en de verwachte verhoging van de af te nemen diensten gaat een groot deel van de meer kosten naar de transitie van naar een zero-emissie vervoersaanpak.

Conclusie voor begroting

- ❖ De post bestuurlijke samenwerking ophogen met € 7.611 in 2024 tot € 33.444 in 2027.

Integraal huisvestingsbeleid/plan onderwijs

De verplichting om een integraal huisvestingsplan (IHP) te maken voor het onderwijs is vooralsnog uitgesteld. Naar verwachting is het vanaf 2025 voor gemeenten verplicht een IHP op te stellen. Als deze verplichting van kracht wordt brengt die verplichting projectkosten en mogelijk nadere uitvoeringskosten mee. Het is nog niet voorzienbaar of, wanneer en welke wettelijke verplichting precies gaat gelden, alsook welke bekostiging daar mee gemoeid gaat. Binnen de ambtelijke organisatie is onvoldoende kennis en capaciteit om een IHP op te stellen.

Conclusie voor begroting:

- ❖ Op dit moment nemen dit niet mee in de begroting.

Programma 5: Openbaar groen, sport, cultuur en recreatie

Bomenplan

Door veroudering van het bomenbestand in Rozendaal, maar ook door de opwarming van het klimaat wordt intensiever bomenonderhoud noodzakelijk en zullen we moeten gaan investeren in vervanging van het huidige areaal. Er is een samenwerkingsverband met de DPRA regio opgezet. De gemeente Rozendaal is hier initiatiefnemer bij. In 2024 en 2025 zijn aanloopkosten nodig voor het maken van afspraken en een plan van aanpak. Vanaf 2026 zal een grotere investering nodig zijn. Wat de daadwerkelijke structurele kosten vanaf 2027 gaan worden is op dit moment nog niet te zeggen.

Conclusie voor begroting

- ❖ Planmatige kosten meenemen voor 2024 en 2025. Een eerste investering opnemen in 2026. De structurele lasten nog niet verder opnemen.

Gezond en Actief Leven

We zijn aan de slag met het ontwikkelen van een lokale aanpak Gezond en Actief Leven (GALA), waar we ook de verbinding leggen met het Integraal Zorg Akkoord (IZA). Hierin trekken we gezamenlijk op met regiegemeenten en uitvoeringspartners. De financieringsstroom en verdeelsleutel vanuit het Rijk is gewijzigd. De verwachting is dat Rozendaal in de periode 2023-2026 minder middelen gaat ontvangen.

Conclusie voor begroting:

- ❖ We nemen hiervoor nog geen kosten op in de begroting.

Programma 6: Sociaal domein

MGR SD

De kosten van de MGR SD lopen op door met name de inflatie. Verder lijken hier geen aandachtspunten te zijn.

Conclusie voor begroting:

- ❖ De kostenstijging wordt verwerkt in de begroting.

Vluchtelingenwerk

Voor het begeleiden van statushouders na huisvesting in onze gemeente doen wij een beroep op vluchtelingenwerk. Vluchtelingenwerk bemiddelt bij de huisvesting en verzorgt maatschappelijke begeleiding gedurende de eerste negen maanden. Deze begeleiding is eerste instantie gericht op de huisvesting en het regelen van praktische zaken, de algemene doelstelling is integratie in de Nederlandse samenleving op een aantal leefgebieden zoals wonen, werken en kinderen. De uitgaven voor Vluchtelingenwerk waren tot en met 2023 niet in de begroting opgenomen. Nu nemen we een bedrag op dat is gerelateerd aan onze huisvestingstaakstelling voor statushouders

Conclusie voor begroting:

- ❖ We nemen hiervoor een bedrag op van € 7.700.

Bibliotheek

In voorbereiding op de wetswijziging op bibliotheken (per 2025) kunnen gemeenten samen met bibliotheken een subsidie aanvragen. Hier ontvangen we mogelijk extra middelen om de bibliotheek in Velp en op de dorpschool te bestendigen en te verstevigen.

Conclusie voor begroting:

- ❖ We nemen hiervoor nog geen kosten op in de begroting.

Beschermd wonen

Sinds 2022 wordt beschermd wonen een (regie)taak van elke gemeente. Er is sprake van een doordecentralisatie waarbij met een overgang van tien jaar de financiële middelen die bij centrumgemeenten waren ondergebracht, worden toegekend aan alle gemeenten in een regio. Dat betekent dat niet alleen de 43 centrumgemeenten (waaronder Arnhem voor onze regio), maar alle gemeenten zich moeten inzetten voor inwoners die in aanmerking komen voor beschermd wonen. Behalve een doordecentralisatie van taken vindt ook een herijking plaats van de verdeling van de middelen. Het Rijk beoogt een herverdeling door middel van een integratie-uitkering, waarbij in tien jaar de middelen niet meer op historische gronden maar op basis van een objectief verdeelmodel worden verdeeld. Het Rijk maakt naar verwachting binnenkort het landelijke objectieve verdeelmodel bekend. Het ziet er nu naar uit, dat dit vanaf 2025 in werking treedt. Centrumgemeente Arnhem stelt in de periode daarvoor, vanaf 2021, al zogenoemde 'ambulantiseringsmiddelen' beschikbaar aan de regiogemeenten. Deze middelen, die onderdeel gaan uitmaken van de integratie-uitkering, zijn bedoeld om de transitie van beschermd wonen naar beschermd thuis financieel mogelijk te maken. Met andere woorden: de voorzieningen te financieren van de doelgroep die in plaats van in een intramurale 'beschermd wonen' setting, extramuraal 'beschermd thuis' gaat wonen.

Conclusie voor begroting:

- ❖ We nemen hiervoor nog geen kosten mee in de begroting.

Opvang ontheemden

Sinds april 2023 vangt ook de gemeente Rozendaal ontheemden op uit de Oekraïne. Naast het realiseren van de opvang locatie zullen wij hiervoor ook ander kosten maken. Deze kosten komen in eerste instantie terecht bij de gemeente Rheden die de uitvoering van het SD voor ons doet. Bij de begroting hebben wij meer duidelijkheid over de omvang van deze kosten. Grotendeels worden de kosten gecompenseerd vanuit het Rijk.

Conclusie voor begroting:

- ❖ We nemen hiervoor, indien nodig, bij de begroting de eventuele meerkosten mee.

Programma 7: Volksgezondheid en milieu

Verhoogde regionale bijdragen; VGGM

De bijdrage aan de VGGM wordt hoger. Er zijn aantal elementen die hieraan ten grondslag liggen. Dat zijn:

1. sterke loon- en prijsstijging (inflatie);
2. versterking van de GGD;
3. versterking bedrijfsvoering VGGM.

Verhoogde regionale bijdragen; GMRAN

Om de regionale energiestrategie uit te voeren stelt de GMRAN dat er meerkosten zijn voor Rozendaal behorende bij het uitvoeringsprogramma RES.

Conclusie voor begroting:

- ❖ Programma 7 ophogen ten behoeve van de verhoogde bijdrage aan de VGGM.

Verhoogde bijdragen; ODRA

De ODRA heeft door de hoge inflatie een hogere bijdrage nodig voor de taken die uitgevoerd moeten worden.

Conclusie voor begroting:

- ❖ Programma 7 ophogen ten behoeve van de verhoogde bijdrage aan de ODRA

Klimaatverandering; buurtuitvoeringsplan

Voor de wijken Leermolensenk, omgeving Delhoevelaan en de Moestuin stellen we een buurtuitvoeringsplan op. Dat doen we in samenspraak met buurtbewoners en overige betrokken partijen. Ook voor de bewoners van de overige wijken is uiterlijk in 2023 een actieplan gereed om bewoners te ondersteunen bij het verduurzamen van hun woning. De uitvoering hiervan gaat lopen vanaf 2024.

Conclusie voor begroting:

- ❖ De realisatie van het buurtuitvoeringsplan wordt verwerkt in de begroting.

Klimaatverandering; zonneward

Zoals beschreven in het coalitieakkoord wil Rozendaal bijdragen aan de realisatie van een zonneward langs de A12. Om tot realisatie te komen is dit in 2023 nader verkend. Dit project is aangemeld bij het ministerie in het kader van het OER-traject. Het ministerie onderzoekt hierbij de haalbaarheid om duurzame energie via zonnepanelen op geluidsschermen te realiseren.

Conclusie voor begroting:

- ❖ Voor de realisatie van de zonneward vooralsnog geen kosten begroten.

Programma 8: Volkshuisvesting, ruimtelijke ontwikkeling en stedelijke vernieuwing Omgevingswet

De invoeringsdatum van de Omgevingswet is 1 januari 2024. De raad heeft inmiddels een aantal kredieten beschikbaar gesteld voor de invoering Omgevingswet (eenmalige voorbereidingskosten en uitvoeren omgevingsvisie). Verwacht wordt dat de Omgevingswet structureel meerkosten met zich meebrengt. De omvang hiervan is nu nog niet in te schatten. Daarover en over de tegemoetkoming vanuit het rijk is nog onvoldoende duidelijkheid.

Er is vanuit het rijk een bijdrage (€ 123.000) beschikbaar gesteld in verband met de invoeringskosten. Van de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging bouw Deze bijdrage is tot nu toe niet gebruikt. Op dit moment schatten wij in dat met deze bijdrage en de in het verleden beschikbaar gestelde kredieten voldoende middelen beschikbaar zijn om de voorbereidingen voor de invoering van de Omgevingswet tijdig af te kunnen ronden. Voor de extra bijdrage is op dit moment nog geen concrete bestemming, mocht dat nodig zijn wordt hiervoor een separaat voorstel opgesteld. Overigens is landelijk de verwachting dat de Omgevingswet structureel meerkosten met zich meebrengt. De omvang hiervan is nu nog niet in te schatten. Daarover en over een (structurele) tegemoetkoming is nog geen duidelijkheid.

Conclusie voor begroting:

- ❖ Geen wijzigingen ten behoeve van de Omgevingswet.

Burgerparticipatie

Op 3 november 2020 heeft de raad een plan van aanpak vastgesteld voor het opstellen van de omgevingsvisie en zijn de financiële middelen beschikbaar gesteld. Op dat moment zijn er ook offertes opgevraagd maar is er geen bureau geselecteerd. Vanwege de gemeenteraadsverkiezingen is toen het proces stilgelegd. Inmiddels is weer gestart met de voorbereidingen waarbij er, conform het coalitieakkoord, expliciet aandacht is voor Woonvisie, Groenvisie en het ruimtelijk & maatschappelijk beleidskader voor (grootschalige) duurzame energie opwekking meegenomen. Belangrijk aspect bij het proces van de totstandkoming is de participatie. Naast de participatie met geïnteresseerden wordt ook de raad nauw betrokken bij het opstellen van de omgevingsvisie.

Conclusie voor begroting:

- ❖ Binnen programma 8 worden er hiervoor geen meerkosten verwacht.

Woonvisie

Op grond van de Omgevingswet die ingaat per 1 januari 2024 moeten gemeenten een omgevingsvisie opstellen. Het tijdstip waarop de gemeenten moeten beschikken over een omgevingsvisie moet nog worden bepaald, dat ligt in ieder geval na 1 januari 2024.

In het coalitieakkoord is opgenomen dat gelijktijdig met de omgevingsvisie een woonvisie wordt opgesteld. We denken binnen de bestaande capaciteit, onder begeleiding van een extern bureau, samen met de raad tot de kaders te kunnen komen om tot een definitieve woonvisie te komen. Op dit moment worden de voorbereidingen getroffen voor het opstellen van de omgevingsvisie en woonvisie, onder meer met adviseurs vanuit de flexpool van de Groene Metropoolregio.

Op basis van deze voorbereidingen verwachten wij voor de zomer definitief te kunnen bepalen over het vervolgproces (planning en financiën). Mocht het nu beschikbare krediet onvoldoende zijn dan wordt hiervoor een separaat voorstel opgesteld waarbij een deel van de uitkering vanuit het Rijk voor de invoeringskosten van de Omgevingswet ingezet kan worden.

Conclusie voor begroting:

- ❖ Binnen programma 8 geen wijzigingen aanbrengen ten behoeve van de Woonvisie.

Bijlage 2 Vermogenspositie

Bij het vermelden van de stand van de reserves en voorzieningen gaat het altijd om een momentopname. De eerste kolom is conform de jaarrekening, dus de werkelijke stand per 31-12-2022. Voor de jaren erna is rekening gehouden met de verwachte mutaties (ofwel claims) in 2023.

	Saldo 31-12-2022	Claims	Saldo beschikbaar
A. Algemene reserve			
Vrije algemene reserve	4.321.435	905.460	3.415.975
subtotaal A	4.321.435	905.460	3.415.975
B. Bestemmingsreserves			
Reserve monumenten	20.959	0	20.959
Reserve sociaal domein	283.962	0	283.962
Vervangingsreserve inventaris gemeentehuis	95.939	- 6.686	102.625
Reserve digitalisering	61.024	-124.750	-63.726
Reserve fietspaden	63.264	63.264	0
Reserve wegen	95.408	-3.221	98.629
Reserve begraafplaats	18.913	0	18.913
Reserve dekking kapitaallasten	4.875.332	4.320.722	554.610
Reserve energietransitie	137.152	137.152	0
subtotaal B	5.651.953	4.635.981	1.015.972
C. Voorzieningen			
Voorziening riolering	976.000	-74.000	1.050.000
Voorziening wachtgeld/pensioen wethouders	332.129	-15.000	347.129
subtotaal C	1.308.129	-89.000	1.397.129
Totaal	11.281.517	5.452.441	5.829.076

Bijlage 3 Indicatieve bezuinigen en inkomensverhogingen

Opties tot bezuinigingen	Opmerkingen	Totale budget 2023	Mogelijke bezuiniging	Aanpassen
Programma 0; Bestuur en organisatie				
Verlagen post representatie	Hier geven wij een negatief advies op. De nieuwjaarsreceptie zou dan moeten vervallen, maar ook de kinderburgermeester. Wij willen juist zorgen voor de verbinding met de inwoners.	16.500	3.500	Nee
Geen deelname GMR	Wij willen ons niet isoleren in de regio. Effect daarvan is breder dan GMRAN. Daarom adviseren wij hier negatief op.	15.000	15.000	Nee
Extern advies bestuursondersteuning	Dit betreft incidentele kosten om college goed te laten functioneren. Noodzakelijk voor kwaliteit	2.500	2.500	Nee
Inhuur P&O	Onvermijdelijk. Vaste capaciteit op dit niveau onbetaalbaar. Zonder betekent te veel risico op fouten/boetes/procedures	13.000	3.000	Nee
Verlagen post opleidingen/cursussen	Jaren achterstand aan het bijwerkene. Ongewenst	7.000		Nee
Schrappen post voor teambuilding	Onwenselijk ivm cohesie team waar vaak op elkaar moet worden teruggevallen	5.000	5.000	Nee
Verlagen post organisatieontwikkeling	Er is meer geld nodig om de organisatie toekomstbestendig te maken	43.000		Ja, maar verhogen.
Niet essentiële abonnementen opzeggen	Marginaal	9.500	700	Ja
Afstoten werf	Mogelijke opbrengst perceel is incidenteel. Evt. Opbrengst naar reserves en renteopbrengsten. Alternatieve locatie voor eigen materieel niet voorhanden.	3.000	1.000	nog niet?
Medewerker buitendienst aannemen tbv maaien/knippen/straten	Komt dan weer terug als personeelslasten. Besparing te weinig tov risico		7.000	
Programma 1; openbare orde en veiligheid				
Buurtbemiddeling/preventieadviseur	Blijkt af en toe nodig. Nabijheid. Niets aan doen	1.200	1.200	Nee
Programma 2; Verkeer en vervoer				
Minder reinigen wegen	Wij geven hier een negatief advies op. Halvering zou zorgen voor minder kwaliteit, die nu al ter discussie staat. Hier kunnen wij direct iets betekenen voor inwoners	13.000	7.000	Nee
Verlagen onderhoudsniveau wegen	Minder repareren. Is al eerder op bezuinigd	30.000	5.000	Nee
Verminderen onkruidbestrijding	Wij geven hier een negatief advies op. Halvering zou zorgen voor minder kwaliteit, die nu al ter discussie staat. Hier kunnen wij direct iets betekenen voor inwoners	8.000	4.000	Nee
Gladheidsbestrijding beperken tot doorgaande wegen	Alleen doorgaande wegen strooien. Niet rommelen met veiligheid	6.000	3.000	Nee
Programma 3; economie				
Subsidies verlagen/schrappen				
- economische promotie	Subsidie toerisme (TVAW). Regionale verplichting	4.000		nee
Programma 4; Onderwijs				

Opties tot bezuinigingen	Opmerkingen	Totale budget 2023	Mogelijke bezuiniging	Aanpassen
Programma 5; Openbaar groen, sport, cultuur en recreatie				
Subsidies verlagen/schrappen				
- sport	Betreft kleine subsidies waarmee we sociale verbinding steunen. Evaluatie op doelmatigheid en effect kan mogelijk leiden tot herverdeling, maar niet tot vermindering van bijdragen. Met deze bijdragen maken we het verschil.	3.000		Nee
- kunst en cultuur	zie toelichting sport	4.500		Nee
- media	zie toelichting sport	37.000		Nee
- toerisme	zie toelichting sport	300		Nee
Open monumentendag afschaffen	zie toelichting sport	1.000	1.000	Nee
Verminderen maaiwerk/haagknippen	Halvering. Raad was al ontevreden. Hier kunnen wij direct iets betekenen voor	26.000	13.000	Nee
Speeltoestellen niet vervangen/herschikken	Deze vervangen we niet na het einde van de levensduur. Dit hoort bij onze taken en zorgt voor de nabijheid van de overheid.	4.000	4.000	Nee
Verlagen kwaliteitsniveau openbaar groen	Eén medewerker scalabor minder. Gaat ten koste van onderhoud openbare ruimte.	72.000	16.000	Uitzoeken?
Programma 6; sociaal domein				
Subsidies verlagen/schrappen				
- sociaal domein	Stoer, indigo, serre, MEE, Radar. Nabijheid, zorgplicht	32.000		Nee
- incidentele subsidies	Geen verplichting. Wel wenselijk ivm Nabijheid	3.000	3.000	Nee
Stoppen anti discriminatievoorziening		500	500	Nee
Stoppen armoedebeleid	op 14-2-2023 is er een raadsbesluit genomen over het inzetten hierop.	2.000	2.000	Nee
Geen kwijtschelding verlenen	op 14-2-2023 is er een raadsbesluit genomen over het inzetten hierop.	2.000	0	Nee
WMO voorzieningen; besparingsbijdrage vragen	Vanaf 2025 wordt er een inkomensafhankelijke abonnementstarief berekend.		0	Nee
Grenzen wmo vervoer inperken (km-beperking)	Er is maximering van 1.500 km per jaar.			Nee
Programma 7; Volksgezondheid en milieu				
Ongediertebestrijding beperken tot ratten	geen bestrijding eikenprocessierups e.d.	21.000	5.000	Nee
Programma 8; Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening				
Totaal			102.400	

Inkomstenverhogingen	Totale budget 2023	Inkomsten-verhoging	Opmerkingen
Programma 0; Bestuur en organisatie			
Verhuur bovenverdieping kerklaan 1 (schatting)	12.000	12.000	Thuiswerken schept mogelijkheden
Verhuur overige (indexatie restgroen)		100	
OZB verhogen	493.018	50.000	Dit betreft 10% verhoging
Verhogen overige leges burgerzaken		2.000	Indicatie, niet geadviseerd wegens meerwerk
Hondenbelasting		1.000	Indicatie, niet geadviseerd wegens meerwerk
Programma 1			
Leges APV en overige-vergunningen		1.000	Indicatie, niet geadviseerd wegens meerwerk
		66.100	
Totaal effect op exploitatie		170.055	
Andere opties:			
Reserves inzetten om de structurele lasten te verlagen. Te denken valt daarbij aan:			
Actie	Effect		
Isoleren gemeentehuis	Lagere energielasten		
Openbaar groen onderhoudsruimer inrichten	Lagere kosten openbaar groen		